

Narębski, Wojciech

XIII Sympozjum Międzynarodowej Komisji Historii Nauk Geologicznych (INHIGEO) "Skały, skamieniałości i historia" we Włoszech

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 33/1, 247-250

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W podsumowaniu referatu prof. R. Cegna przypomniał teorię „Lucis primae” Roberta Grossateste oraz podał tezę o zbieżności racjonalności i wiary.

Po referacie odbyła się dyskusja, w której udział brali kolejno prof. dr Juliusz Domański, dr Małgorzata Malewicz, doc. dr Jerzy Rebeta, mgr B. Chmielowska, prof. B. Otwinowska, dr A. Werpachowska oraz dr J. Lichański.

Jako dopowiedzenie do referatu prof. J. Domański podał informację, iż Simone dei Fidati di Cascia znany był w Krakowie w XV w. i cytowany w komentarzach profesorów krakowskich — w pierwszej połowie XV w. przez Mikołaja Kozłowskiego, a w połowie XV w. przez Jakuba z Paradyża, w piśmie, które było atakiem przeciwko scholastyce, zarazem uczoności i literackości.

Na prośbę dr M. Malewicz prof. R. Cegna rozwinął szerzej punkt z tezy referatu: „posługiwanie się słowami przez lud — szkółki w Europie średniowiecznej”, podkreślając szczególny rozwój szkół na terenach Polski, specjalnie na Mazowszu i wokół Gniezna, gdzie istniało ich więcej niż w Czechach, w analogicznym okresie.

Anna Nawarecka
(Warszawa)

Z ZAGRANICY

XIII SYMPOZJUM MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI HISTORII NAUK GEOLOGICZNYCH (INHIGEO) SKAŁY, SKAMIENIAŁOŚCI I HISTORIA WE WŁOSZECH

W dniach 24 wrzesień—1 październik 1987 r. odbyło się we Włoszech XIII Sympozjum INHIGEO *Rocks, fossils and history*, poświęcone głównie historii paleontologii i stratygrafii, ze szczególnym podkreśleniem wkładu przyrodników włoskich do tych dyscyplin nauk geologicznych.

Otwarcie sympozjum nastąpiło w Pizie, gdzie odbyła się dwudniowa sesja naukowa, podczas której wygłoszono 12 referatów zagranicznych i 6 — włoskich. W tej interesującej imprezie udział wzięło ok. 30 przedstawicieli 14 krajów, w tym 6 z ZSRR, 3 ze Stanów Zjednoczonych A.P., po dwóch z Węgier i Wielkiej Brytanii oraz po 1 z Brazylii, Chińskiej Republiki Ludowej, Czechosłowacji, Francji, Irlandii, NRD, Polski, RFN, i Szwecji. Miłym gestem ze strony organizatorów było zaproszenie jedyne go przedstawiciela naszego kraju jako jednego z „key speakers” t.zn. z pełnym pokryciem kosztów uczestnictwa, co umożliwiło udział niżej podpisanego w całej tej ciekawej ale kosztownej imprezie, łącznie z wycieczką terenową. Łączyło się to z zaszczytnym obowiązkiem prowadzenia części obrad sesji naukowej oraz uczestnictwa (choć bez prawa głosowania) w posiedzeniu Prezydium INHIGEO, które odbyło się w Domus Galileana Uniwersytetu w Pizie 25.IX.1987. Podczas tego posiedzenia dokonano szereg zmian w statucie Komisji oraz dokonano wyboru nowych jej członków. M.in., na wniosek przedstawiciela Polski, wybrano Prof. dr A. Bolewskiego na członka-korespondenta INHIGEO, a obecnych na obradach prof. prof. F. Ellenberger’a (Francja) i C. J. Schneer’a (USA) oraz sekretarza Komitetu Organizacyjnego Sympozjum Dr N. Morello (Włochy) na pełnych członków Komisji. Ponadto poinformowano zebranych o działalności prezesa i sekretarza generalnego Komisji od sympozjum w Moskwie (gdzie dokonano ich wyboru) a Przedstawiciel USA (Dr Taylor) przedstawił propozycje tematów na sympozja INHIGEO podczas XXVIII Międzynarodowego Kongresu

Geologicznego w Washington (USA) w 1989 r. Są to: 1) *Pojęcie czasu — zmiana poglądów na wiek ludzkości i Ziemi*; 2) *Pochodzenie, rozmieszczenie i adekwatność zasobów surowców mineralnych i energetycznych — historyczna ocena perspektyw geologicznych, górniczych i środowiskowych*; 3) *Transatlantycka wymiana poglądów geologicznych w XIX wieku*, i 4) *Kraterzy ziemskie i księżycowe — rosnąca znajomość uderzeń meteorytów jako ważnego procesu geologicznego i znaczenie tego zjawiska dla teorii geologicznych*. Oba ostatnie tematy zostały zaproponowane przez Komitet Programu Naukowego (SPC) XXVIII IGC. Ponadto planuje się sesję posterową, wycieczkę terenową oraz organizację dwóch wystaw: 1) *Historia kartowania geologicznego* i 2) *Epokowe dzieła w geologii*.

Na posiedzeniu Prezydium INHIGEO poruszono też sprawę dalszej edycji Newsletter, której, wskutek formalnych trudności ze strony Instytutu Geologicznego w Budapeszcie po mianowaniu Prof. E. Dudicha, sekretarza generalnego INHIGEO, sekretarzem IGCP w Paryżu, podjął się Instytut Historii Nauki i Techniki AN ZSRR w Moskwie. Ponadto przedstawiciel CSSR Dr J. Urban przedstawił stan przygotowań do czechosłowacko-polsko-węgierskiego sympozjum *Rozwój poznania geologicznego Karpat do I Wojny Światowej*, które odbędzie się w Słowacji 3—7 X 1988 r. Z powszechnym uznaniem spotkało się ponad 300-stronicowe specjalne wydanie „Roczników Węgierskiego Towarzystwa Geologicznego”, poświęcone m.in. włosko-węgierskim stosunkom na polu geologii, przygotowane na XIII Sympozjum INHIGEO.

Podczas sesji naukowej w Pizie, przedstawiciel Polski wygłosił, poprzedzony pozdrowieniami od P.T.Geol., P.T.Min. i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Włoskiej w języku gospodarzy, referat o działalności lekarza i przyrodnika krośnieńskiego Zygmunta Bośniackiego we Włoszech. Należy podkreślić, iż dr W. Landini z Instytutu Geologii i Paleontologii Uniwersytetu w Pizie zorganizował w pomieszczeniu, gdzie odbywało się sympozjum, wystawę części zachowanej w Muzeum Instytutu kolekcji ryb kopalnych Bośniackiego wraz z jego nieopublikowanym rękopisem. Ponadto, dzięki pomocy przyjaciół pizańskich, udało się niżej podpisanemu odnaleźć grób Zygmunta Bośniackiego i jego żony Elizy, znajdujący się na Camposanto Suburbano Pisano. Ten ufundowany przez naszego przyrodnika po śmierci żony-poetki (1904) zabytek w formie kaplicy z freskami o wybitnie polskim charakterze (herby Polski i Litwy, M.B. Częstochowska) i popiersiem E. Bośniackiej wykonanym w marmurze karraryjskim, znajduje się w b. złym stanie i, wobec braku potomków i opiekunów, ma być sprzedany nowym właścicielom. Należy żywić nadzieję, iż wszczęte przeze mnie działania na rzecz przynajmniej częściowego jego zachowania potomnym, pozwolą na uratowanie tego ciekawego zabytku — jednego z wielu przykładów współpracy i przyjaźni polsko-włoskiej.

Wśród zagadnień, poruszonych na sesji w Pizie, wymienić należy referaty W. Tichimirowa (ZSRR) i M. Guntau'a (NRD) o wczesnych okresach rozwoju paleontologii i litostratygrafii w Rosji i Niemczech, prelekcję Gordona L. Davies'a (Irlandia) o rewolucji stenońskiej, interesującą informację Francois Ellenberger'a (Francja) o zapomnianym renesansowym przyrodniku Jan Van Corp'ie (Goropius Becanus), mający w dużej mierze charakter mineralogiczny referat Guang Wena (ChRL) o jaspisie i podobnych mu minerałach w starożytnych Chinach oraz prelekcje Kenneth L. Taylor'a (USA) i Wolfharta Langer'a (RFN) o znaczeniu prac geologów włoskich dla rozwoju tej nauki w innych krajach. Wygłoszone w drugim dniu sesji referaty badaczy włoskich, w ich ojczystym języku (co stanowiło pewne utrudnienie dla uczestników sympozjum i prowadzącego obrady, którym był niżej podpisany — konieczność streszczania w języku angielskim), dotyczyły głównie dziejów rozpoznania zjawisk wulkanicznych i hydrotermalnych w Toskanii i na Sycylii.

Rozpoczęta 26 września wycieczka miała na celu zapoznanie uczestników Sympozjum z klasycznym przekrojem geologicznym NW Apeninu i historycznym rozwojem poglądów na jego rozwój stratygraficzny i tektoniczny, który przedstawiono szczegółowo w opracowanym przez N. Morello, G. Giglia i in. przewodniku. Trasa wycieczki pokrywała się z itinerarium wybitnego włoskiego przyrodnika Lazzaro Spalanzani (1729—1799) z lat 1761—1793. W pierwszym jej dniu zapoznano się z tektonicznie odwróconą budową geologiczną rejonu La Spezia, a popołudniu z niezwykle atrakcyjnym i skomplikowanym fragmentem okna tektonicznego Alp Apuańskich — synkliną Carrara z eksploatowanymi od czasów rzymskich słynnymi kamieniołami marmuru w dolinie Fonti scritti. Następnego dnia, po przenocowaniu w m. Pilastrini di Fosdinovo, pokazano nam dalszą część przekroju Alp Apuańskich w rejonie Massa i wzdłuż doliny Frigido (synklina M. Altissimo), a popołudniu przekroczono E część masywu w rejonie Arnio-Isolasanta do kolejnej bazy noclegowej w Castelnuovo di Garfagnana, położonego już w obrębie nasuniętej płaszczowiny toskańskiej. Budowę tej ważnej jednostki tektonicznej pokazano uczestnikom podczas rannej wycieczki 28 września w rejonie Pania di Corfino, gdzie występują m.in. elementy rozczłonkowanych ofiolitów apenińskich (allochtonicznych), a cały ten rejon pocięty jest systemem uskoków, związanych z fazą ryftową NW Apeninu. Najwyższy element tej płaszczowiny — flisz Macigno przekroczono w rejonie Passo dei Radici (1529 m), po czym trasa wycieczki biegła ku NE przez rejon słynnej Republiki Partyzanckiej Montefiorino ku dolinie Padu, którą osiągnięto koło Sassuolo, zapoznając się z wulkanami błotnymi Salse di Nirano, chronionymi w miejscowym rezerwacie wraz ze specyficzną florą miohalofilną. Popołudniu uczestnicy wycieczki zostali przyjęci w Comune m. Scandiano, rodzinnego miasta L. Spalanzanego, zwiedzając miejsca, związane z działalnością tego przyrodnika. Piszący te słowa mógł następnie, dzięki uprzejmości miejscowego kierownika Wydziału Kultury, stanąć w zadumie pod tablicą, upamiętniającą powstanie naszego Hymnu Narodowego na centralnym placu odległego stąd o 12 km Reggio nell'Emilia.

29 września uczestnicy Sympozjum, po przenocowaniu w Serramazzone w Apeninie Modęńskim przewiezieni zostali autostradą pod Padwę, gdzie pod kierunkiem Prof. G. Piccoli odbyli b. interesującą wycieczkę do wulkanicznych Wzgórz Eugajejskich, zapoznając się zarówno z ich budową geologiczną jak i z rozwojem poglądów różnych badaczy tego rejonu od Antonio Vallisneri (1661—1730) seniora, Antona L. Moro (1687—1764), Giovanni Arduino (1714—1795) i L. Spalanzanego po dzień dzisiejszy. Po obejrzeniu pięknych odsłoneń wylewów i dajek trachitowych w Montemerlo, Castelnuovo i Fontanafredda, zwiedzono niewielkie ale bardzo ciekawe Museo dei Colli Euganei, urządzone w 1974 r. w starym kamieniołomie Cava Bomba koło Cinto Euganeo, w którym znajduje się m.in. kolekcja geologiczna znanego przyrodnika padewskiego, neptunisty Niccolò Da Rio (1775—1845). Godny uwagi jest tu również zbiór minerałów wraz z poglądowym przedstawieniem genezy zawierających je wulkanitów. Scenariusz tej ekspozycji przygotowany został przy udziale miejscowego koła amatorów-kolekcjonerów „Gruppo Mineralogico Euganeo”, którego staraniem wydano ciekawą broszurkę popularno-naukową. Następnie wycieczka udała się do znanego uzdrowiska Abano Terme celem zapoznania się z przejawami i genezą źródeł termalnych tego rejonu oraz stosowanymi tu metodami hydroterapeutycznymi i balneologicznymi. Końcowym akordem tego dnia było zwiedzenie b. interesującego Muzeum Paleontologicznego Uniwersytetu w Padwie.

W ostatnim dniu wycieczki (30.IX), uczestnicy Sympozjum udali się pod kierunkiem Prof. Piccoli w Prealpy Lessyńskie, zapoznając się kolejno ze stratotypowym śródziemnomorskim osadem górno-eoceńskim w Priabona (Priabonian),

przejawami wulkanizmu bazaltowego w dolinach Agno i Chiampo (opisanego jeszcze w XVIII w. przez G. Arduino) i słynnym miejscem występowania ryb kopalnych w Bolca — Pesciara, opisanymi po raz pierwszy w 1555 przez Andrea Mattioli (1500—1557), gdzie zwiedzono niewielkie ale bardzo ciekawe Muzeum Paleontologiczne „Museo dei Fossili”. Wycieczka zakończona została w Weronie, gdzie uczestnicy zapoznali się pokrótce ze wspaniałymi zbiorami Museo Civico di Storia Naturale z bogatym działem geologiczno-paleontologicznym.

1 października, w ostatnim dniu XIII Sympozjum INHIGEO, odbyła się w sali wykładowej Instytutu Geologii Uniwersytetu w Padwie 3-a sesja naukowa, podczas której referaty wygłosili młodzi geolodzy włoscy. Dotyczyły one głównie historii badań geologicznych prowincji Veneto i Romanii.

Na zakończenie sympozjum głos zabrał sekretarz generalny INHIGEO Prof. Andre Dudich, dziękując w imieniu wszystkich uczestników organizatorom za przygotowanie i zrealizowanie bardzo ciekawego programu, dzięki czemu historycy geologii z wielu krajów mogli się zapoznać z wielkim, a nieznanym im niemal dotąd wkładem badaczy włoskich w rozwój nauk o Ziemi oraz odwiedzić słynne w dziejach tych nauk miejsca występowania skamieniałości i skał, jak również obejrzeć zgromadzone w najważniejszych muzeach tej części Włoch cenne kolekcje o dużym znaczeniu historycznym. Dla przedstawiciela polskiej geologii dodatkowym powodem satysfakcji z uczestnictwa w tej imprezie było znalezienie grobu-kaplicy Z. Bośniackiego i jego żony oraz zachowanie okazałej części cennych zbiorów naszego przyrodnika w Museo di Storia Naturale e del Territorio w Certosa di Calci koło Pizy i w Muzeum Paleontologicznym tamtejszego Uniwersytetu, gdzie znajduje się też rękopis i fotografia Bośniackiego oraz kilka listów jego żony. Nie bez znaczenia jest też przypomnienie gospodarzom sympozjum i historykom geologii wielu krajów o wkładzie polskich badaczy (Bośniacki, Limanowski, Grzybowski) w rozwój poglądów na budowę geologiczną poszczególnych rejonów Włoch oraz o znaczeniu prac Romana Kozłowskiego i jego szkoły dla współczesnej paleobiologii. Prace na te tematy zostały złożone do druku w *Aktach XIII Sympozjum INHIGEO we Włoszech*.

Wojciech Narębski
(Warszawa)